

**WYDZIAŁ STUDIÓW
MIĘDZYNARODOWYCH
I POLITOLOGICZNYCH**

Uniwersytet Łódzki

**Ocena osiągnięć naukowych, dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzatorskich
sporządzona w związku z ubieganiem się przez dr Ewelinę Waśko-Owsiejczuk o nadanie
stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, dyscyplina
naukowa - nauki o polityce i administracji**

1. Informacje o Kandydatce

Dr Ewelina Waśko-Owsiejczuk jest z wykształcenia politologiem i historykiem. W 2007 roku ukończyła studia magisterskie w zakresie politologii na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Następnie w 2009 roku uzyskała tytuł zawodowy magistra historii na Wydziale Historyczno-Socjologicznym Uniwersytetu w Białymstoku. Zarówno pierwszy, jaki i drugi kierunek studiów ukończyła z wynikiem bardzo dobrym. Dr Ewelina Waśko-Owsiejczuk bezpośrednio po ukończeniu studiów historycznych została zatrudniona w wymiarze pełnego etatu jako asystent w Zakładzie Historii Stanów Zjednoczonych Instytutu Historii i Nauk o Polityce na Wydziale Historyczno-Socjologicznym UwB. W dniu 30 maja 2012 r. na mocy uchwały Rady Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego uzyskała stopień doktorski na podstawie rozprawy pt. *Polityka bezpieczeństwa narodowego Stanów Zjednoczonych Ameryki w latach 2001-2009*. Rozprawę tę napisała pod kierunkiem prof. dr hab. Ryszarda Zięby. Recenzentami w przewodzie doktorskim byli prof. dr hab. Justyna Zając oraz prof. dr hab. Andrzej Mania. Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora Habilitantka uzyskała awans na stanowisko adiunkta w Zakładzie Historii Stanów Zjednoczonych na Wydziale Historii i Stosunków Międzynarodowych UwB powstałym w 2019 roku w wyniku zmiany struktury organizacyjnej uczelni. Należy zatem podkreślić, że dr Ewelina Waśko-Owsiejczuk legitymuje się solidnym wykształceniem historycznym i politologicznym, co stanowi ważną podstawę dla rozwoju ścieżki kariery naukowej. Świadczy o tym także udział w licznych szkoleniach, zarówno po uzyskaniu tytułu

tel.: (48 42) 635-42-65

ul. Składowa 43, 90-127 Łódź

e-mail: interul@uni.lodz.pl

zawodowego magistra, jak i stopnia naukowego doktora, dzięki którym stale rozwija swoje umiejętności badawcze, dydaktyczne i organizacyjne.

2. Ocena osiągnięcia naukowego

2.1. Uwagi wstępne

Jako główne osiągnięcie badawcze Habilitantka przedstawiła monografię autorską pt. *Promowanie demokracji w polityce zagranicznej USA wobec Iraku. Agenda, instrumenty, wyzwania* (Oficyna Wydawnicza ASPRA, Warszawa 2022, ss. 442). Recenzentami wydawniczymi byli dr hab. Paweł Frankowski i dr hab. Bohdan Szklarski. Monografia stanowi analityczne studium polityki USA wobec Iraku i jednego z jej elementów, jakim jest inicjowanie i podtrzymywanie przemian zmierzających do stworzenia nowego, demokratycznego systemu politycznego. Monografia wpisuje się w nurt badań podejmowanych przez Autorkę w odniesieniu do polityki zagranicznej USA oraz zagadnienia promowania demokracji w działaniach państw i instytucji międzynarodowych.

Dzieło to podejmuje problematykę ważną, zarówno w wymiarze praktyki działań politycznych, jak i teorii z zakresu politologii i stosunków międzynarodowych. Zagadnienie promowania demokracji jest niezwykle istotnym komponentem deklaratywnym polityki zagranicznej USA. Przy czym sam Departament Stanu podkreśla, że wspieranie demokracji tworzy bardziej bezpieczny, stabilny i dobrze prosperujący system międzynarodowy, który sprzyja realizacji amerykańskiego interesów narodowych. Jednocześnie amerykańskie działania na rzecz wspierania/promocji demokracji wzbudzają również wiele kontrowersji w wymiarze politycznym, aksjologicznym i badawczym. Zatem, wybór tematyki badawczej należy uznać za właściwy i podyktowany dobrze uzasadnionymi przez Autorkę względami praktycznymi i teoretycznymi. Monografia ta doskonale wpisuje się w dyskurs naukowy dotyczący kondycji demokratycznych systemów politycznych oraz ich wpływu na funkcjonowanie systemu międzynarodowego.

2.2. Ocena metodologiczna rozprawy

Podstawowe założenia metodologiczne zostały zaprezentowane we Wstępie. Tę część rozprawy otwiera rozbudowane wprowadzenie o charakterze merytorycznym. Autorka dokonała w nim zarysowania problematyki badawczej odnosząc się do kwestii rozwoju systemów demokratycznych w wymiarze globalnym, wspierania demokracji w polityce zagranicznej USA oraz relacji amerykańsko-irackich. Tym samym podkreśliła wagę jaką dla generowania wiedzy naukowej ma wybrana przez nią problematyka badawcza. Należy przy tym podkreślić, że z uwagi na charakter problematyki oraz przyjęte założenia badawcze, praca ta mieści się na pograniczu badań w politologicznych i stosunków międzynarodowych.

Autorka stwierdziła, że jej zamiarem jest „przeanalizowanie zagadnienia promowania demokracji w polityce zagranicznej USA wobec Iraku latach 1998-2021” (s. 14). Wskazała, że celem badawczym jest „przedstawienie agend, instrumentów i wyzwań amerykańskiej polityki promowania demokracji w Iraku” (s. 14). Tak sformułowany cel badawczy jest jednak w znacznym stopniu redukcjonistyczny. Koncentruje się on przede wszystkim na wymiarze relacyjnym, natomiast nie zawiera w sobie określenia komponentu eksplancyjnego. Ten element pojawia się jednak w dalszej części Wstępu (s. 22), gdzie Autorka formułuje dwa istotne pytania – na czym polegała polityka promowania demokracji w Iraku oraz jakie czyny kryły się za wzniosłą retoryką. Przy czym to. Należy podkreślić, że dr Ewelina Waśko-Owsiejczuk odniosła się także do zakresu chronologicznego problemu badawczego. Przyjęte przez nią cezury czasowe są poprawne i należycie uzasadnione względami merytorycznymi.

Dokonując konceptualizacji problematyki badawczej Autorka zadeklarowała, że przyjmuje zestaw siedmiu założeń wyjściowych. Cztery z nich dotyczą ogólnego wymiaru polityki zagranicznej i bezpieczeństwa USA. Można je sprowadzić do zasygnalizowania skali i zasięgu potęgi amerykańskiej, jako determinanty polityki zagranicznej oraz wykorzystania instrumentu aksjologicznego (wolny świat, demokracja) jako podstawy do prowadzenia owej polityki. Kolejne cztery założenia odnoszą się do amerykańskich działań wobec Iraku w ujęciu procesualnym, a w dalszej kolejności także do działań ukierunkowanych na implementowanie nowego demokratycznego systemu politycznego w tym państwie. Przy czym pozytywnie oceniam to, że Autorka wskazuje, że cele amerykańskie wobec Iraku można podzielić na dwie zasadnicze grupy, a mianowicie oficjalne (deklarowane) – w tym zestawieniu mieści się promowanie demokracji oraz faktyczne (ukryte) – czyli te związane z amerykańskimi interesami regionalnymi i globalnymi. Autorka także podkreśla, że demokracja iracka, wytworzona w wyniku działań amerykańskich ma charakter pozorny. W sposób hasłowy zasygnalizowane są czynniki wpływające na zaistnienie takiej sytuacji. Autorka wskazuje jednak przede wszystkim na elementy endemiczne, nie odnosząc się do działań amerykańskich. Może to sugerować, że brak konsolidacji irackiej demokracji jest jedynie wynikiem oddziaływań o charakterze wewnętrznym. Chciałbym jednak podkreślić, że pozytywnie oceniam przyjęcie wyżej wymienionych założeń. Wskazuje to bowiem na dużą świadomość metodologiczną Autorki i szerokie rozumienie przez nią uwarunkowań badanego zagadnienia. Habilitantka, w kontekście przyjętych przez siebie założeń wyjściowych postawiła szereg pytań badawczych, które prowadzą do poszukiwania przyczyn, określenia uwarunkowań i wyjaśnienia etapów procesu implementacji systemu demokratycznego w Iraku sterowanego przez USA. W celu weryfikacji zaproponowanych pytań badawczych dr Ewelina Waśko-Owsiejczuk przyjęła trzy hipotezy badawcze. Na uznanie zasługuje, że nie starała się formułować ich ponad miarę.

Uważam jednak, że hipoteza druga sprowadzająca się do konstatacji, że poszczególne administracje prezydenckie „wyznaczały różne priorytety w ramach zastosowanych instrumentów polityki promowania demokracji w Iraku” (s. 23), ma charakter mało odkrywczy. Jest rzeczą oczywistą, że kolejne administracje prezydenckie, szczególnie reprezentujące dwie rządzące partie, inaczej formułują priorytety polityczne oraz różnią się w zakresie rodzaju stosowanych instrumentów w polityce zagranicznej. Hipoteza ta miałaby większą moc wyjaśniającą, gdyby Habilitantka w jej sformułowaniu uwzględniła różnice wynikające z założeń programowych obu partii.

We Wstępie zostały także omówione zastosowane metody badawcze. To zagadnienie zostało jednak potraktowane przez Autorkę dość pobieżnie. Zaledwie w jednym akapicie wymienione zostały metody takie jak metoda historyczna, metoda instytucjonalno-prawna, metoda decyzyjna czy metoda porównawcza. Autorka wymienia także szereg metod, które są wykorzystywane przez nauki humanistyczne i społeczne. Nie wskazuje jednak tych, które są charakterystyczne dla politologii oraz stosunków międzynarodowych. Przy czym nie kwestionuję ich zastosowania w przeprowadzonej przez Habilitantkę analizie badawczej, podkreślam jednak, że w monografii mającej stanowić podstawę ubiegania się o stopień naukowy należy oczekiwać bardziej starannego omówienia wykorzystanych metod badawczych.

Dr Ewelina Waśko-Owsiejczuk w swojej monografii wykorzystwała imponujący zestaw materiałów badawczych. Kompetentnie i wystarczająco nawiązuje do aktualnego stanu wiedzy w zakresie badanej przez siebie problematyki. W Bibliografii wykazała ogromny, liczący kilkaset pozycji bibliograficznych zbiór materiałów źródłowych oraz pozaźródłowych. Struktura Bibliografii jest przemyślana. Autorka zastosowała układ rzeczowy, wyodrębniając poszczególne kategorie materiałów badawczych, począwszy od materiałów źródłowych, w dalszej kolejności monografii, artykułów w czasopiśmie naukowych, materiałów prasowych (głównie z portali internetowych) oraz pozostałych publikacji internetowych. Taka struktura Bibliografii jest właściwa, pokazuje bowiem, że Habilitantka ma świadomość hierarchii i znaczenia poszczególnych rodzajów źródeł i publikacji w procesie badawczym. Jedyne istotne zastrzeżenie można sformułować w odniesieniu do źródeł o charakterze narracyjnym (pamiętniki, wspomnienia, relacje). Autorka wykorzystwała pamiętniki polityków amerykańskich. Ta kategoria źródeł powinna zostać wydzielona jako odrębna kategoria rzeczowa w strukturze spisu bibliograficznego, a nie umieszczona razem z monografiami (Książki i druki zwarte).

2.3. Ocena merytoryczna

Zdefiniowane przez Autorkę zadanie badawcze zostało ujęte w siedmiu rozdziałach merytorycznych. Za podstawę wydzielenia poszczególnych części monografii posłużyło kryterium przedmiotowo-chronologiczne. Rozdziały prezentują konkretne treści przedstawione w kontekście trwania kolejnych administracji prezydenckich. Każdy z rozdziałów rozpoczyna się od krótkiego wprowadzenia merytorycznego omawiającego prezentowane w nim treści oraz zawiera podsumowanie. Konstrukcja pracy jest logiczna i w pełni dostosowana do przyjętych przez Habilitantkę założeń badawczych.

Rozdział pierwszy – *Promowanie demokracji – zagadnienia teoretyczne*, ma charakter metodologiczny, rozwijający wątki które zostały zasygnalizowane we Wstępie. Rozdział ten został podzielony na trzy podrozdziały. W pierwszym podrozdziale Autorka dokonała konceptualizacji pojęcia „promowania demokracji” w polityce zagranicznej państwa. Zdefiniowała jego zakres treściowy wskazując, że jest to działanie w ramach polityki zagranicznej mające na celu wspieranie przejścia od konsolidacji lub poprawy/umocnienia demokracji w innych państwach i społeczeństwach (s. 34). Podkreśliła przy tym, że jest to działanie podejmowane przez aktora zewnętrznego, który usiłuje wpłynąć na zmianę rodzaju systemu politycznego innego państwa. W dalszej części wywodu Habilitantka wskazała, że tak rozumiane promowanie demokracji obejmuje szereg działań, które przybierają różne formy, zarówno o charakterze pozytywnym (m.in. pomoc gospodarcza, wsparcie merytoryczne), jak i negatywnym w postaci różnego rodzaju środków nacisku. Z satysfakcją należy odnotować, że Autorka dostrzega również relację jaka zachodzi pomiędzy demokratycznym systemem politycznym a systemem gospodarczym (tzw. gospodarka wolnorynkowa). Tak zdefiniowane pojęcie „promowania demokracji” jest spójne konceptualnie, chociaż jedna kwestia nie została w mojej opinii należycie wyeksponowana, szczególnie w kontekście amerykańskiej polityki wobec Iraku. Autorka nie odnosi się bowiem do sytuacji narzucenia zmiany systemu politycznego środkami siłowymi. W tym kontekście powinna pojawić się również refleksja dotycząca legalności w wymiarze prawnomiędzynarodowym takiego działania. Żałuję również, że w warstwie definicyjnej nie został podjęte zagadnienie określenia relacji pomiędzy zjawiskiem „promowania demokracji” a „demokratyzacji”. Podrozdział drugi został poświęcony dokonaniu typologii promowania demokracji. Autorka całkiem słusznie wskazała, że w literaturze przedmiotu prezentowana jest typologia modeli promowania demokracji, które określane są jako: dyfuzja, kontrola, zgoda, warunkowość i obywatelstwo. Każdy z tych modeli został omówiony w sposób klarowny i wyczerpujący. Sporo uwag Autorka poświęciła modelowi kontroli, co jest jak najbardziej uzasadnione z uwagi na problematykę monografii.

Model ten zakłada, że promowanie demokracji przez kontrolę odnosi się do sytuacji, w której demokracja narzucana jest z zewnątrz jako „forma podporządkowania danego państwa zachodnim promotorom” (s. 37). Autorka przywołuje przy tym dwa przykłady, które uważa za pomyślnie przeprowadzony proces demokratyzacji w oparciu o działania siłowe, a mianowicie Niemiec i Japonii po zakończeniu II wojny światowej. Należy jednak zauważyć, że są to dwa szczególne przypadki m.in. z uwagi na to, że oba państwa były agresorami, a w szczególności w odniesieniu do III Rzeszy pojawia się jeszcze kwestia ludobójstwa oraz zbrodni przeciw pokojowi. Stanowiło to podstawę do narzucenia ustroju demokratycznego na obszarze zachodnich stref okupacyjnych pokonanych Niemiec (tzw. polityka 4 d). O ile Autorka wskazuje na dwa zakończone sukcesem przypadki, to nie równoważy tego chociażby zasygnalizowaniem tych zakończonych niepowodzeniem. Podrozdział trzeci obejmuje omówienie instrumentów jakimi posługuje się państwo w polityce zagranicznej. Autorka wskazuje, że w jej modelu analitycznym będzie dokonywała analizy działań administracji amerykańskich w oparciu o instrumenty polityczno-prawne, militarne, gospodarcze oraz ideologiczno-kulturowe. Habilitantka dokonała tym samym adaptacji pojęcia „instrumenty polityki zagranicznej” do przedstawiania działań z zakresu promowania demokracji w polityce USA wobec Iraku w omawianym przedziale czasowym (s. 42-51). Znaczenie tego podrozdziału podkreśla fakt, iż zaproponowana kategoryzacja instrumentów polityki zagranicznej państwa/wspierania demokracji, znalazła swoje odzwierciedlenie w obszarach analitycznych uzewnętrznionych w postaci poszczególnych rozdziałach monografii.

Rozdział drugi – *Agenda amerykańskiej polityki promowania demokracji w Iraku – kontynuacja czy zmiana?*, zawiera treści, które w pełni są zgodne z przyjętym tytułem. Przedmiotem analizy stały się założenia polityki USA w odniesieniu do Iraku poczynając od administracji prezydenta Billa Clintona, a na administracji prezydenta Donalda Trumpa kończąc. Autorka w sposób dokładny, rzetelny i skrupulatny przedstawiła w nim miejsce Iraku w polityce zagranicznej poszczególnych administracji prezydenckich. W tym celu dokonała analizy podstawowych dokumentów odnoszących się do Iraku wytworzonych przez instytucje rządowe USA – m.in. ustawy Kongresu, strategię administracji w obszarze bezpieczeństwa narodowego. Zasadnicze znaczenie tego rozdziału polega na pokazaniu dynamiki podejścia poszczególnych administracji do relacji z Irakiem oraz inspirowania przemiany systemu politycznego. Autorka wskazała, że w trakcie drugiej kadencji prezydenckiej Billa Clintona nastąpiło odejście od polityki powstrzymywania Iraku pod rządami Saddama Husajna (w ramach tzw. strategii „dual containment”) i w jej ramach wymuszania na władzach irackich stosowania się do rezolucji ONZ przyjętych po agresji na Kuwejt, na rzecz przyjęcia założenia o konieczności odsunięcia od

władzy irackiego prezydenta i zmiany systemu politycznego („regime change”). Niestety nie odnajduję w toku narracji poszerzonego wyjaśnienia uwarunkowań i przyczyn owej decyzji.

Rozdziały od trzeciego do szóstego zostały wyodrębnione w strukturze monografii zgodnie z przyjętymi przez jej Autorkę założeniami metodologicznymi poprzez wcześniejsze dokonanie kategoryzacji instrumentów realizowania przez USA polityki instalowania, a następnie tworzenia nowego systemu politycznego w Iraku. Zgodnie z tymi założeniami tematyka kolejnych rozdziałów obejmuje analizę instrumentów polityczno-prawnych, ekonomicznych, militarnych oraz ideologiczno-kulturowych. W każdym z powyższych obszarów problemowych mamy do czynienia z drobiazgową, czasami nazbyt szczegółową, analizą działań amerykańskich, poszczególnych dokumentów koncepcyjnych, czy programów realizowanych przez USA w Iraku.

W odniesieniu do powyższych rozdziałów chciałbym sformułować kilka uwag o charakterze krytycznym i polemicznym. W odniesieniu do rozdziału trzeciego podkreślić, że jest to bardzo dobry fragment pracy. Autorka poruszyła w nim wiele interesujących wątków. Dużo miejsca poświęciła chociażby analizie politycznych uwarunkowań decyzji o inwazji na Irak. Chociaż odnosząc się do tego zagadnienia zabrakło mi pogłębionej refleksji analitycznej dotyczącej tego, jakie realne interesy USA decydowały o podjęciu decyzji o inwazji na Irak przez administrację Georga W. Busha, czy rzeczywiście chodziło o idealistyczną budowę nowego porządku politycznego, czy też retoryka podkreślająca konieczność zmiany systemu politycznego i odsunięcia od sprawowania władzy Saddama Husajna, kryła za sobą inne cele. Rozdział ten zawiera również wiele istotnych informacji pokazujących zakres i charakter działań podejmowanych przez Tymczasową Władzę Koalicyjną (CPA). Autorka podchodzi do działań tej instytucji w sposób krytyczny ukazując, że wiele z jej decyzji w istocie nie sprzyjało stabilizowaniu sytuacji wewnętrznej w Iraku po upadku rządów Saddama Husajna oraz budowaniu stabilnego systemu demokratycznego. Pewnym rozczarowaniem jest, że o ile w wielu momentach Autorka podkreśla działalność Paula Bremera jako szefa CPA, to w bardzo ograniczony sposób pokazany jest realny wpływ sekretarza obrony Donalda Rumsfelda na kształtowanie się decyzji o inwazji na Irak oraz o sposobie i formie ukształtowania systemu politycznego w tym państwie. W sposób bardzo kompleksowy i systematyczny pokazuje natomiast Autorka proces tworzenia systemu politycznego w Iraku po inwazji amerykańskiej z 2003 roku.

W rozdziale czwartym została dokonana analiza instrumentów gospodarczych zastosowanych do wspierania procesu zmiany systemu politycznego w Iraku. Autorka w sposób bardzo drobiazgowy wymienia wszelkie programy instytucji rządowych i pozarządowych. Pokazała jakiego rodzaju działania podjęto w celu budowania nowego systemu gospodarczego oraz

finansowego państwa irackiego. Autorka przytacza wiele ważnych danych liczbowych pokazujących wielkość środków finansowych, które zostały skierowane do zwiększenia efektywności poszczególnych sektorów gospodarczych, co jednak nie do końca się powiodło. Habilitantka podkreśliła również, że oczekiwania amerykańskie związane z założeniem, że finansowanie całego procesu nastąpi w oparciu o dochody z eksploatacji irackich złóż ropy naftowej również nie zostały zrealizowane. W odniesieniu do tego rozdziału nie formułuję zasadniczych uwag krytycznych.

Rozdział piąty odnosi się, zgodnie ze swoim tytułem do wykazania roli i znaczenia czynnika militarnego polityce amerykańskiej. Zostały w nim poruszone w zagadnienia przyczyn i przebiegu operacji „Pustynny Lis” przeprowadzonej w trakcie prezydentury B. Clintona. Jednakże celem tej operacji, jak słusznie podkreśla Habilitantka, nie było odsunięcie od władzy irackiego prezydenta. Oznacza to zatem, że ówczesna administracja demokratyczna pomimo, że przyjęła założenie o konieczności demokratyzacji systemu politycznego w Iraku, nie przewidywała jednak dokonania tego środkami siłowymi. Jest rzeczą zrozumiałą, że Autorka najwięcej miejsca poświęca zagadnieniami posługiwanie czynnika militarnego w okresie rządów kolejnego prezydenta. Pokazuje złożoność procesu planowania operacji „Iraqi Freedom”, chociaż pewien niedosyt budzi marginalne omówienie roli CENTCOM i dowodzącego nim gen. T. Franka w przygotowaniach operacji militarnej. Warto przy tym podkreślić, że przed Dowództwem Centralnym postawiono do realizacji dość nietypowe cele, związane nie tylko z kluczowym zadaniem pokonania sił zbrojnych przeciwnika, ale także udzielania pomocy ludności lokalnej, w tym w promowaniu nowego systemu politycznego. Autorka w trakcie wywodu stwierdziła, że sukces operacji zbrojnej wynikał przede wszystkim z działań sił specjalnych (s. 233). Jest to daleko idące uproszczenie. CENTCOM zaplanował operację militarną w sposób odbiegający od planu operacyjnego zastosowanego dla realizacji operacji „Pustynna Burza”, biorąc między innymi pod uwagę różnicę w liczebności sił zbrojnych w bezpośredniej strefie działań wojennych. To w szczególności sprawnie zrealizowany nowy plan operacyjny zdecydował o sukcesie na polu walki. Ostatecznie czynnikiem rozstrzygającym stała się przede wszystkim przewaga jakościowa oraz brak możliwości odbudowania przez Irak zdolności ofensywnych i defensywnych swoich sił zbrojnych po przegranej I wojnie w Zatoce Perskiej. Pewną niedoskonałość interpretacyjną dostrzegam w odniesieniu do rez. RB NZ nr 1441. Autorka stwierdziła, że była w niej mowa o „poważnych konsekwencjach wobec Iraku, które mogły nastąpić, jeżeli rezolucje ONZ nadal nie byłyby przestrzegane, co według władz USA oznaczało to legitymizację dla działań zbrojnych w Iraku” (s. 221). O ile nie ma wątpliwości, że administracja G. W. Busha tak postąpiła, to jednak powyższe stwierdzenie może pośrednio sugerować legalność amerykańskiej operacji. Autorka powinna wyjaśnić, że w

nomenklaturze rezolucji ONZ sformułowanie „serious consequences”, ani nie przesądza, ani nie upoważnia do użycia siły w relacjach międzynarodowych. Jest to odmienna sytuacja w porównaniu ze sformułowaniem „all necessary means”, które de facto legalizuje zastosowanie instrumentu militarnego zgodnie z zasadami systemu bezpieczeństwa zbiorowego ONZ.

Tematyka rozdziału szóstego dotyczy zastosowania instrumentów kulturowo-ideologicznych. Autorka podkreśla w nim, że USA z pomocą owych instrumentów usiłowały oddziaływać na świadomości i zachowania Irakijczyków, zarówno w okresie sprawowania rządów przez Saddama Husajna (szczególnie od 1991 roku) oraz również po jego obaleniu. Przy czym w tym pierwszym okresie działania propagandowe były ukierunkowane na destabilizację systemu sprawowania władzy poprzez budowanie antyrządowego przekazu informacyjnego oddziałującego na samych Irakijczyków. Nie przyniosło to jednak spodziewanych efektów. Możliwości oddziaływania na społeczeństwo irackie zwiększyły się po obaleniu rządów Saddama Husajna. W tym jednak przypadku chodziło o budowanie po stronie społeczeństwa poparcia dla funkcjonowania systemu demokratycznego. Autorka bardzo sprawnie i drobiazgowo pokazuje charakter działań w tym zakresie zarówno samych administracji amerykańskich, jak i CPA. W rozdziale tym przedstawiono także opis kampanii informacyjno-propagandowych ukierunkowanych na promowanie demokracji w Iraku. Należy podkreślić, że o ile otrzymujemy całkiem solidną porcję informacji dotycząca rodzajów stosowanych instrumentów, to zabrakło jednak analizy ich realnego wpływu. Z wywodu nie wynika w jakim zakresie udało się zrealizować poszczególnym administracjom określone cele oraz w jakim zakresie sami Irakijczycy okazywali się podatni na amerykańskie działania informacyjne.

Ostatni z rozdziałów pełni niezwykle istotną rolę w strukturze całego wywodu. Autorka wskazuje na, iż po upływie dwóch dekad od obalenia przez USA Saddama Husajna, Irak nie stał się ani „oazą bezpieczeństwa”, ani „modelową demokracją” na Bliskim Wschodzie. Przywołuje ona przy tym kilka przykładowych rankingów międzynarodowych pokazujących kruchość państwa irackiego i jego systemu politycznego (np. Democracy Index), a państwo to jest klasyfikowane jako autorytarne. Wskazuje to na klęskę amerykańskiego projektu „zaszczepienia” demokracji w Iraku i na Bliskim Wschodzie, przy czym Autorka podkreśla, że również Departament Stanu określa współczesny Irak jako państwo niebezpieczne. Zatem można przyjąć, że celem tego rozdziału jest wyjaśnienie przyczyn i uwarunkowań takiego rozwoju wydarzeń. Realizując to zadanie Autorka wskazuje pięć czynników (określa je jako przeszkody i wyzwania), które wpłynęły negatywnie na brak realizacji amerykańskiego celu politycznego przekształcenia Iraku w państwo demokratyczne. Zalicza do nich: brak spójnej strategii i planu, akceptowanego przez wszystkie strony; niewłaściwy dobór instrumentów dobieranych do realizacji zamierzonych zadań; błędne założenia polityki wspierania demokracji

wraz z nietrafionymi ocenami możliwości wprowadzenia demokratycznego systemu politycznego; brak zaufania ze strony lokalnych społeczności dotyczący działań amerykańskich; negatywny wpływ niestabilności wewnętrznej w Iraku i jej wpływ na efektywność implementacji amerykańskich programów promujących demokrację w tym państwie. Każdy powyższych elementów został przez Autorkę dokładnie omówiony i wyjaśniony. Zasadniczy tok wyводу tego rozdziału przyjmuję bez poważnych uwag krytycznych.

Rozprawę zamyka Zakończenie, które wraz z ostatnim rozdziałem uznaję łącznie za najlepsze części monografii. O ile we wcześniej omówionych rozdziałach Autorka pokazała swoje umiejętności warsztatowe w dokonywaniu analizy, tak dwie ostatnie części pracy pokazują, że posiada ona również umiejętności syntetyzowania i wyprowadzania wniosków. Przy czym w Zakończeniu Habilitantka znacznie rozwija proces wnioskowania, który dominuje w rozdziale siódmym. Odnosząc się do treści ujętych w poszczególnych rozdziałach i Zakończeniu, stwierdzam, iż mogę uznać, że cel badawczy określony we Wstępie został zrealizowany.

2.4. Podsumowanie

Monografia autorstwa dr Eweliny Waśko-Owsiejczuk zasługuje na wysoką ocenę. Uważam, że publikacja ta jest samodzielnym, autorskim i oryginalnym rozwiązaniem określonego problemu badawczego. Problem badawczy został poprawnie zdefiniowany w aspekcie logicznym, przedmiotowym i chronologicznym. Struktura monografii w pełni koreluje z przyjętymi założeniami badawczymi. Do ustalenia pozostaje w jakim stopniu monografia ta spełnia wymóg ustawowy jako dzieło przyczyniające się do rozwoju konkretnej dyscypliny badawczej, w tym przypadku nauk o polityce i administracji. Odnosząc się do powyższego zagadnienia chciałbym stwierdzić co następuje.:

- przedstawiony w tytule problem badawczy – analiza promowania demokracji, wpisuje się w krajowy i międzynarodowy dyskurs naukowy dotyczący kondycji systemów demokratycznych oraz zagadnienia zmiany systemu politycznego, w tym przypadku wynikającego z oddziaływania aktora zewnętrznego, a także ustalenia jakie są przesłanki funkcjonowania skonsolidowanego systemu demokratycznego;
- monografia wskazuje na to jak duży potencjał analityczny tkwi w badaniach nad wpływem aktora zewnętrznego na zmianę struktury systemu politycznego w danym państwie. O ile Habilitantka podkreśla, że analizuje zagadnienie wpływu państwa o demokratycznym systemie politycznym na zmianę systemu politycznego w państwie o systemie autokratycznym, to można ten kierunek odwrócić. Warte pogłębionej analizy jest także w jakim zakresie państwo o systemie autorytarnym wpływa na „promowanie” systemów o podobnej charakterystyce w swoim bezpośrednim otoczeniu, a także w wymiarze regionalnym lub globalnym;

wywiadowczych. Przy czym badania prowadzone w tej przestrzeni tematycznej badania koncentrowały się także na analizie rozwiązań prawnych, rodzajach stosowanych procedur oraz ich efektywności. Wyniki tych badań zostały opublikowane w formie artykułów w uznanych periodykach naukowych oraz rozdziałów w pracach zbiorowych. Za szczególnie wartościową uznaje publikację anglojęzyczną: *Disinformation and fear propaganda as justification of the war on terror during George W. Bush's presidency*, in: G. Terzis, D. Kloza, E. Kuźelewska, D. Trottier (eds.), *Disinformation and Digital Media as a Challenge for Democracy, European Integration and Democracy Series, Vol. 6, Intersentia, Cambridge 2020, p. 201-215*.

Drugim obszarem badawczym są analizy dotyczące polityki zagranicznej zagraniczną Stanów Zjednoczonych. Badania te mają zarówno wymiar teoretyczny, jak i koncentrują się na analizie polityki zagranicznej poszczególnych administracji prezydenckich. W ramach tej problematyki dr Ewelina Wasko-Owsiejczuk opublikowała kilka artykułów w periodykach naukowych oraz artykułów w monografiach. Najważniejszym osiągnięciem w tym obszarze badawczym, stanowiącym niejako podsumowanie prowadzonych przez Habilitantkę badań stanowi przede wszystkim zgłoszona przez nią do oceny monografia autorska. Tym niemniej wszystkie publikacje, które składają się na zasygnalizowany powyżej kierunek badań należy ocenić pozytywnie. Przy czym warto także podkreślić, że dorobek publikacyjny Habilitantki ma nie tylko wymiar krajowy, ale poprzez publikacje anglojęzyczne jest rozpoznawany także w przestrzeni międzynarodowej.

Prace opublikowane w ramach wszystkich obszarów tematycznych badań prowadzonych przez dr Ewelinę Waśko-Owsiejczuk należy uznać za znaczące osiągnięcia naukowe. Ich tematyka jest dobrze osadzona w warstwie koncepcyjnej oraz teoretycznej nauk o polityce i administracji oraz stosunków międzynarodowych. Sumaryczny indeks cytowań Habilitantki według Google Scholar wynosi 63, a Indeks Hircha 4.

Oceniając działalność naukową kandydatki do stopnia naukowego doktora habilitowanego trzeba podkreślić, że uczestniczyła ona w realizacji projektów badawczych zarówno jako ich kierownik, jak i wykonawca. W tym zestawieniu należy podkreślić uzyskanie grantów na badania indywidualne przyznawane przez instytucje międzynarodowe - John John F. Kennedy Institute for American Studies, Frei Universität, Berlin, Niemcy oraz Roosevelt Study Center, Middleburg, Holandia. Habilitantka uczestniczyła również jako wykonawca w dwóch grantach przyznanych zespołom badawczym przez Narodowe Centrum Nauki (w ramach programu Bethoven 2) oraz Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (w ramach programu POWER). Habilitantka pozyskiwała także środki na badania własne udostępniane przez Uniwersytet w Białymstoku w ramach dotacji celowej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa wyższego. Udokumentowane w postaci publikacji wyniki tych projektów należy uznać za znaczące

- monografia dostarcza w istocie nowych, pogłębionych informacji o polityce USA wobec Iraku, w kontekście wspierania przemian systemu politycznego w Iraku, w oparciu o niezwykle obszerny materiał źródłowy;
- monografia w sposób kompleksowy, a przede wszystkim procesualny, podchodzi do kwestii wprowadzanie systemu demokratycznego w Iraku. Liczne analizy badawcze koncentrują się przede wszystkim na okresie dwóch kadencji prezydenckich G. W. Busha. Natomiast przedstawiona do oceny monografia pozwala uchwycenie i określenie stałych i zmiennych elementów polityki amerykańskiej wobec Iraku w pierwszych dekadach XXI wieku;
- Autorka zaproponowała interesujący i kompleksowy model analizowania zjawiska zmiany rodzaju systemu politycznego (dotyczy to nie tylko zjawiska „promowania demokracji”) w polityce zagranicznej państwa poprzez zwrócenie uwagi na działania o charakterze polityczno-prawnym, gospodarczym, militarnym i ideologiczno-kulturowym;

Na podstawie powyższych elementów uważam, że monografia Autorstwa dr Eweliny Waśko-Owsiejczuk przyczynia się do rozwoju dyscypliny naukowej nauki o polityce i administracji.

3. Ocena pozostałej działalności naukowej

Działalność naukowa dr Eweliny Waśko-Owsiejczuk uzewnętrznia się w aktywności publikacyjnej, udziale w konferencjach i sympozjach naukowych, realizacji projektów badawczych oraz pracy w towarzystwach naukowych. Przesłany do oceny dorobek publikacyjny po uzyskaniu stopnia naukowego doktora obejmuje łącznie 30, co jest wynikiem znaczącym w wymiarze ilościowym. Składają się na nie dwie monografie autorskie, 10 artykułów/rozdziałów w monografiach zbiorowych, 16 artykułów w czasopismach naukowych oraz dwie redakcje monografii zbiorowych. Publikacje te wskazują na kierunki prowadzonych badań oraz umożliwiają ocenę w jakim zakresie mieszczą się one w deklarowanej przez Autorkę dyscyplinie naukowej.

Autorka w nadesłanych materiałach wymieniła dwie monografie: *Polityka bezpieczeństwa narodowego Stanów Zjednoczonych Ameryki w latach 2001-2009*, Wydawnictwo Avalon, Kraków 2014, ss. 330 oraz , oraz *Promowanie demokracji w polityce zagranicznej USA wobec Iraku. Agenda –Instrumenty – Wyzwania*, Oficyna Wydawnicza ASPRA, Warszawa 2022, ss. 442. Przy czym ta ostatnia publikacja jest wskazana przez Habilitantkę jako główne osiągnięcie badawcze stanowiące podstawę do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego.

Analiza tematyki publikacji wskazuje na to, że Habilitantka jako badaczka skoncentrowała swoją uwagę na dwóch głównych obszarach problemowych. Pierwszy z nich jest w istocie kontynuacją i rozszerzeniem badań z okresu doktoratu i dotyczy szeroko rozumianej polityki bezpieczeństwa USA. Podejmowane wcześniej przez Habilitantkę wątki badawcze zostały uzupełnione o takie elementy jak problematyka zwalczania terroryzmu oraz działań amerykańskich służb

osiągnięcia naukowe Habilitantki. Przy czym jakość badań prowadzonych przez dr Ewelinę Waśko-Owsiejczuk została także potwierdzona poprzez uzyskanie przez nią w procedurze konkursowej w 2019 roku stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego dla wybitnych młodych naukowców. Podkreślę również, że o jakości badań i jej pozycji w krajowym ruchu naukowym świadczy również powierzanie jej roli recenzentki artykułów składanych do publikacji w periodykach naukowych - m.in. „Politeja”, „Przegląd Sejmowy”, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”.

Do pozostałych obszarów aktywności naukowej Habilitantki należy także zaliczyć prezentację wyników badań w postaci referatów wygłaszanych w trakcie konferencji naukowych. Dr Ewelina Waśko-Owsiejczuk uczestniczyła łącznie w 55 konferencjach naukowych krajowych i zagranicznych, przy czym wygłosiła 36 referatów. Dr Ewelina Waśko-Owsiejczuk była również organizatorem i współorganizatorem 16 konferencji naukowych. Habilitantka w nadesłanych materiałach wykazuje również udokumentowane staże naukowe, które odbywała w krajowych i zagranicznych ośrodkach badawczych.

Omawiając działalność naukową Habilitantki należy także podkreślić, że jest ona członkiem kilku towarzystw naukowych – w tym PTNP oraz PTSM. W przypadku tego ostatniego sprawowała latach 2016-2022 funkcję przewodniczącego Zarządu Oddziału PTSM w Białymstoku.

Podsumowując, stwierdzam, że dorobek naukowo-badawczy dr Eweliny Waśko-Owsiejczuk jest znaczący. Prowadzone przez Habilitantkę badania bez żadnych wątpliwości należy przyporządkować do dziedziny nauk społecznych, dyscyplina naukowa nauki o polityce i administracji. Chciałbym w tym miejscu jeszcze raz podkreślić, że w ramach tejże dyscypliny posiada ona szczególnie duże osiągnięcia w zakresie badań nad polityką zagraniczną i bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych. Przy czym dorobek ten jest rozpoznawalny także w wymiarze międzynarodowym.

4. Ocena działalności dydaktycznej, organizacyjnej oraz popularyzatorskiej

W trakcie swojej pracy dydaktycznej Habilitantka realizowała liczne projekty dydaktyczne. W okresie po uzyskaniu stopnia doktora prowadziła łącznie 25 różnych przedmiotów w formie wykładów, ćwiczeń, warsztatów, konwersatoriów, translatoriów oraz seminariów dyplomowych. Tematyka zajęć związana była z realizacją procesu kształcenia na kierunkach studiów politologia oraz stosunki międzynarodowe. Są to zajęcia zarówno o charakterze podstawowym, jak i mające charakter specjalistyczny. Tak wielka liczba realizowanych przez dr Ewelinę Waśko-Owsiejczuk zajęć dydaktycznych oraz ich form może wzbudzać pewne wątpliwości dotyczące tego, czy posiada ona wystarczające kompetencje dydaktyczne dla prowadzenia tak licznych projektów dydaktycznych. Analiza dorobku naukowego Habilitantki

wskazuje na to, że zachodzi bezpośrednia korelacja pomiędzy badaniami a dydaktyką. Należy także podkreślić, że od 2014 roku dr Ewelina Waśko-Owsiejczuk wypromowała 76 prac licencjackich na kierunku stosunki międzynarodowe, była recenzentką 51 prac dyplomowych, w tym na kierunku historia oraz pełniła funkcję przewodniczącej komisji egzaminacyjnych w trakcie egzaminów dyplomowych. Jest również opiekunką poszczególnych roczników na kierunkach studiów realizowanych na WHiSM. Do osiągnięć dydaktycznych Habilitantki należy zaliczyć także wykłady na uczelniach zagranicznych, w tym w ramach programu ERASMUS. W tym obszarze aktywności Należy podkreślić, że dr Ewelina Waśko-Owsiejczuk stale podnosi swoje kompetencje dydaktyczne poprzez udział w szkoleniach proponowanych przez Jej macierzystą uczelnię.

Aktywności dydaktycznej Habilitantki towarzyszy również działalność o charakterze organizacyjnym, przede wszystkim na rzecz macierzystego Wydziału i Uniwersytetu, a także w wymiarze szerszym, na rzecz środowiska naukowego. Aktywność organizacyjna Habilitantki jest zadowalająca. Przejawia się ona w takich działaniach, jak uczestniczenie w pracy komisji wydziałowej ds. opracowania zmian w programie kształcenia kierunku stosunki międzynarodowe. Habilitantka była także członkiem zespołu opracowującego wytyczne o charakterze formalnym i merytorycznym. Pełniła również funkcję wydziałowego eksperta ds. kontaktów z pracodawcami. W ramach działalności organizacyjnej wysoko należy ocenić zainicjowanie przez Habilitantkę powstania i sprawowania opieki merytorycznej nad wydziałowym Kołem Nauk Politycznych zrzeszających studentów kierunku stosunki międzynarodowe.

Dr Ewelina Waśko-Owsiejczuk wykazała w przesłanych materiałach działania dotyczące promowania nauki. Ten rodzaj jej aktywności zawodowej jest przede wszystkim ukierunkowany na środowisko lokalne – organizowanie wykładów z zakresu politologii i stosunków międzynarodowych dla licealistów. Nie czynię bynajmniej Habilitantce z tego powodu zarzutu. Pokazuje to wszakże, iż dr Ewelina Waśko-Owsiejczuk, aktywnie uczestniczy we współpracy uczelni z jej bezpośrednim otoczeniem.

Podsumowując, stwierdzam, że wysoko oceniam działalność organizacyjną Habilitantki w wymiarze dydaktycznym, organizacyjnym i popularyzatorskim.

